

שאלה: הרבה דברים אני עושה מאז ילדותי ואף פעם לא חושב מה ההגיון בדבר, מה הסיבה? לדוגמא, אני מכסה את העינים שלי בעת אמירת פסוק "שמע ישראל". למה? מה הקשר בין המעשה לבין המלים?

תשובה: המקור למנהג זה הוא במעשה של רבי יהודה הנשיא. כל בקר הוא היה אומר שיעור בתורה לפני קהל שומעים (ברכות יג, ב). כנראה השיעור היה מיועד גם לאנשים עובדים שעסקים במלאכתם כל היום, ורק בשעה זו היו פנויים ללכת לשמוע שיעור. [כדאי לך לראות דבר מעניין בברכות ל ע"א רש"י ד"ה בשבתא דרגילא, איך היו משכימים לקום כדי לשמוע דברי תורה. כיון שלא היה אצלם אור-חשמל, היו הולכים לישון מיד בבוא שעות החושך]. זמן קריאת שמע, על פי ההלכה, מתחיל קצת אחרי עלות השחר, כאשר האדם יכול להכיר ולזהות את פני חברו בחושך ההוא במרחק ארבע אמות. אבל רבי יהודה היה מתחיל השיעור עוד לפני זה (רש"י על ברכות יג, ב). וכאשר הגיע זמן אמירת שמע, היה עושה הפסקה קלה בשיעור, מעביר ידיו על פניו, "ומקבל עליו עול מלכות שמים" [כלומר: קורא קריאת שמע].

מאיזה טעם עשה רבי יהודה כך? הרא"ש בביאורו לגמרא מביא דיעה שראוי לו לאדם לכון באמירת "אחד" שהקב"ה הוא מלך בארבע כיווני העולם, וגם למעלה ולמטה. כנראה היה מטה את מבטי עיניו לכל כיוון בעת אמירת מלת "אחד". ומה שכיסה בידיו את עיניו, היה כדי שלא יראו אותו הקהל שעושה כך. [כנראה כדי שלא יהיה נראה בעיניהם משונה, עושה בשגעון, להטות עיניו לכל כיוון, ולא ידעו על מה הוא חושב ויבוא לידי לעג. במיוחד שהוא נשיא ישראל וצריך להזהר מלעשות רושם רע]. אבל הרא"ש דוחה פירוש זה, כי אז היה די אם רק יטה ראשו קצת לכל כיוון מהששה כיוונים. אלא הרא"ש מפרש שלא רצה שיתבלבל בכוונת אמירתו, ממה שיראה בעיניו בקהל. כיסה כדי שלא יסתכל בהם.

טעם זה מובא בשו"ע (או"ח א סעיף ה). אבל לכאורה גם טעם זה אינו מספיק. כי הרי די אם יעצום את עיניו, יסגור את עפעפיו. מדוע לשים יד על עיניו? ["משנה ברורה" אומר כי לא צריכים ב' הידיים אלא די בימין].

שמעתי טעם נחמד ממורי ר' שמואל טולדנו ז"ל. עולם הזה הוא עולם הכפילות. יש בו גם טוב וגם רע. יש בו גם קודש וגם חול. יש בו גם חיובי וגם שלילי, כמעט בכל תחום. אבל הקורא קריאת שמע חייב להתבונן ולדעת כי יש רק אחדות אחת שולטת בכל. הקב"ה הוא היוצר הכל, וגם הרע שבעולם משמש תפקיד. הכל הוא הכנה אל השלימות [וכדברי רמח"ל בספרו "דעת תבונות"]. בסגנון דומה לדברי הפילוסוף: תיזה, אנטי-תיזה, וסינתזה. על ידי הריאקציה [=תגובה] אל הרע, משתכלל הטוב, מצטיין הטוב, מתגבר הטוב. הרע שבעולם גם הוא הוכן מראש ע"י בורא כל, להביא לידי תוצאה ברוכה במלחמתנו נגדו.

לכן בסוף הלילה, ובא יום, אסור לנו לטעות [כמו הנוצרים] ולחשוב שיש שני כוחות מתמודדים בעולמות עליונים, הקב"ה והשטן. אלא יש לעצום את העינים, לשנן לעצמנו כי מה שאנו רואים הוא אחיזת-עיניים, הוא שטחי ואינו האמת לאמיתה. מיד בבוא היום יש להכריז: ה' הוא אחד! יהו"ה [מדת הרחמים] הוא עצמו "אלוהינו" [מדת הדין והמשפט]. הם שני צדדים של מטבע אחד ויחיד. הכל הוא "יום אחד".

וכן בבוא הלילה, ומתחילה הנהגה של חוסר, של הצטמצמות, הפסקת עסקי השוק והסתגרותנו בבתיים, גם באותו זמן עלינו להכריז כי מה שנראה מבחוץ הוא רק הטעיה, כי בעצם, הכל הוא באחדות הרמונית שהקב"ה יזם ופעל. הכל הוא "יום אחד".

כאשר אדם מביט מרחוק ורואה בנין או גשר, ומצמיד ליד עיניו אצבעו הגדולה, עלול הוא לטעות ולחשוב שהבית שרואה מרחוק הוא קטן יותר מאצבעו, כי כך הוא הרושם של ראייתו; אבל בהגיונו הוא יודע שהבנין או הגשר גדולים הם יותר פי כמה וכמה מהאצבע שלו; כך על האדם להשתמש בהגיונו ולהבין כי כיון שהקב"ה ברא את הכל, גם הרע שבעולם יש בעולם מפני תוכנית שלו, שעלינו להלחם נגד הרע.

לפי ביאור ר' שמואל הנ"ל, רבי יהודה כיסה את עיניו ע"י כיסוי ידו, כדי לפרסם לכל הרואים, להפגין לכל המקשיבים לשיעורו, "דעו לכם כי מה שאתם רואים כאילו העולם מפוצל, הוא שקרי ושטחי. כי באמת, ה' אחד, הוא רבון כל!". וכך הכריז באמירת פסוק ראשון בקול רם.